

УДК [343.1:341.632](477)

О. І. Коровайко,

кандидат юридичних наук, здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОМ ЗАСАДИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ СТОРОНИ ЗАХИСТУ

Проаналізовано питання забезпечення реалізації судом у кримінальному судочинстві України засади доступу до правосуддя сторони захисту. Вказано, що ця засада є складним правовим явищем, у структурі якого слід виділяти організаційні (окремі аспекти функціонування судової системи), процесуальні (створення відповідних процедур, що спрощують доступ осіб до правосуддя) та процесуально-правовий (власне формулювання цього права особи) аспекти, а також систему його гарантій. Для сторони захисту право на доступ до правосуддя є одним з основних засобів забезпечення її прав, свобод та законних інтересів у кримінальному провадженні. Акцентовано увагу, що вказане право тісно пов'язується з низкою інших міжнародних стандартів у сфері кримінального судочинства (право на правову допомогу, розумність строків тощо), а його належне забезпечення судом є дієвим засобом захисту прав та свобод людини й громадянина.

Ключові слова: суд, правосуддя, засади кримінального провадження, доступ до правосуддя, сторона захисту, забезпечення прав учасників кримінального провадження.

Постановка проблеми. Важливе місце у функціонуванні будь-якої демократичної держави посідають функції утвердження та забезпечення прав і свобод людини. Суттєвою умовою цього є не лише приведення вітчизняного законодавства у відповідність до вимог міжнародних стандартів у сфері прав людини, а й безпосереднє їх утілення у практичну діяльність державних органів та їх посадових осіб. У цьому контексті особливого значення набувають положення щодо судового захисту прав і свобод людини. Останній реалізується серед іншого і завдяки доступу до правосуддя як невід'ємному праву особи, основним суб'єктом реалізації якого є суд.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання діяльності суду взагалі, а також такого аспекту його функціонування, як забезпечення права на доступ до правосуддя у кримінальному судочинстві, неодноразово досліджували такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені-процесуалісти, як Ю. П. Аленін, Л. М. Володіна, І. В. Гловюк, Ю. М. Грошевий, Л. В. Головко, О. М. Дроздов, О. В. Капаліна, О. П. Кучинська, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, О. М. Овчаренко, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, М. Є. Шумило та ін. Вищезазначені науковці зробили суттєвий внесок у розробку вказаного інституту. Разом із тим аналіз наукової літератури свідчить про відсутність комплексних досліджень питань особливостей доступу до правосуддя сторони захисту та забезпечення такого доступу судом.

Наразі в міжнародно-правових актах з питань прав особи, які визнаються багатьма країнами, закріплено систему стандартів кримінальної процесуальної діяльності, яка, зокрема, містить стандарти доступу до правосуддя. Поняття «доступ до правосуддя» і саме право на такий доступ для вітчизняної правової доктрини та правозастосовної практики є відносно новим. Положення ст. 21 КПК України, що стосуються цієї засади кримінального провадження, визначають її лише в загальних рисах, через що у практичній діяльності суддів виникають проблеми її тлумачення та належного застосування. Це особливо стосується створення суддею (судом) усіх умов для реалізації вказаної засади щодо забезпечення прав, свобод та законних інтересів під час участі у кримінальному провадженні сторони захисту.

Метою статті є дослідження нормативних положень, передбачених чинним законодавством і згаданих у прецедентній практиці Європейського суду з прав людини, та їх практичної реалізації щодо забезпечення судом доступу до правосуддя стороні захисту.

Виклад основного матеріалу. Уперше на міжнародному рівні питання безперешкодного доступу до правосуддя були закріплені в ст. 8 Загальної декларації прав людини. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права йде далі й указує у ч. 3 ст. 2 більш широкі зобов'язання в цій сфері. Відповідні положення передбачають, що держави повинні забезпечити в повному обсязі здійснення права на судовий захист (серед іншого від допущених судових помилок), який має бути справедливим, компетентним та ефективним. Важливим кроком на шляху забезпечення досліджуваного права стало ухвалення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція), де закріплено права, зокрема ті, що відображують і право на доступ до правосуддя (ст. 6). Крім цього, взявши на себе зобов'язання визнавати юрисдикцію Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) (закон України від 17 липня 1997 р. № 475-97/ВР), Україна надала можливість цьому органу здійснювати контроль за дотриманням з боку нашої держави стандартів правосуддя, зокрема стандарту доступу до правосуддя.

У національному законодавстві право на доступ до правосуддя знайшло своє закріплення у ст. 55 Конституції України, яка проголошує, що права і свободи людини та громадянина захищаються судом. Також засада доступу до правосуддя, яку небезпідставно слід відносити до загальноправових, передбачається ч. 1 ст. 21 КПК України. Згідно з указаною нормою, кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону. Слід погодитись з авторами коментарю КПК України, що засада, яка розглядається, не обмежується лише судовим розглядом у суді першої інстанції, а характеризує всі судові стадії кримінального провадження [1, с. 67]. Це підтверджується положеннями усталеної практики

ЄСПЛ, згідно з якою до держави, де діють апеляційні чи касаційні суди, висувається вимога забезпечити притягненим до відповідальності перед законом особам можливість користуватися в цих судах основоположними гарантіями [2].

Цілком обґрунтовано слід вважати тезу, що універсальність судового захисту як форми захисту прав і свобод особи робить його найбільш ефективним способом їх захисту. І. Я. Мокрицька слушно констатує, що універсальність повноважень судової гілки влади тісно пов'язана з доступністю до правосуддя, оскільки це є ключовою умовою належного її функціонування, але разом із тим, ураховуючи перехідний етап розвитку суспільства та держави, проблема забезпечення доступності до правосуддя залишається чи не найбільш важливою для подальшого реформування й оптимізації судової гілки влади [3, с. 2].

Зауважимо, що рівень судового захисту прав громадян традиційно виступає показником демократичності суспільства. У зв'язку з цим законодавець впроваджує до вітчизняного кримінального процесуального законодавства міжнародно-правові стандарти. Так, зокрема, 12 лютого 2015 р. Верховною Радою України був ухвалений закон України «Про забезпечення права на справедливий суд», який по-новому визначив організацію судової влади та здійснення нею правосуддя в Україні, яке функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд [4].

Поняття «доступ до правосуддя» є складним і багатофункціональним, що обумовлює наявність різних поглядів на його зміст. Серед наукових досліджень це питання є одним із пріоритетних. Так, наприклад, В. І. Маринів констатує, що доступ до правосуддя являє собою комплексне поняття, яке забезпечується процесуальним механізмом та організацією роботи суду, включно з низкою складових, як-то: інстанційність судової системи, процесуальний порядок оскарження судових рішень, організація роботи суду першої інстанції щодо прийняття апеляційної скарги, підготовка матеріалів та їх передавання до вищого суду тощо [5, с. 619]. Дещо схожу думку має І. М. Жаровська, стверджуючи, що доступ до правосуддя як складова доступності права охоплює широкий спектр заходів і засобів, які забезпечують можливість особі або іншому суб'єкту безперешкодно звернутись до органів правосуддя й отримати захист свого права [6, с. 11]. Указані науковці розглядають поняття доступу до правосуддя через призму створення державою належних умов та механізмів для реалізації особою своїх прав та законних інтересів під час кримінального провадження. Зауважимо, що в наведених прикладах досліджуване поняття розкривається недостатньо повно. Ця неповнота полягає в тому, що вказані автори висвітлюють здебільшого організаційний аспект цього права, розкриваючи його через призму інстанційності «судової системи, процесуальний порядок оскарження

судових рішень, організацію роботи суду» або через призму «заходів та засобів, які забезпечують можливість» доступу до суду. При цьому не розкривається його змістовне наповнення як засади кримінального процесуального провадження та права особи.

Тому, зі свого боку, підтримаємо точку зору, згідно з якою для надання доступу до правосуддя необхідними є такі елементи: а) усі й кожен індивід у суспільстві повинні знати свої юридичні права та розуміти, що вони мають абсолютне право використовувати судову владу для захисту своїх прав; б) індивід повинен вірити, що участь у юридичному процесі забезпечить захист прав і заходи проти несправедливості; в) суди й судові процеси мусять бути «доброзичливими до споживачів», тобто кожен аспект судового звернення повинен бути простим і допомагати участі в ньому; г) національна правова система надає кожній стороні справедливий слухання перед незалежним і нейтральним суддею, який забезпечує правову процедуру у відкритому й гласному судовому процесі, а кожна людина, яка потребує послуг адвоката, отримує компетентні юридичні послуги [7]. Вважаємо, що така багатоелементна та взаємопов'язана система правових настанов і дій робить доступ до правосуддя реальним, а саме правосуддя – ефективним засобом утвердження та забезпечення прав і свобод людини. Це вже має знаходити свою подальшу реалізацію у відповідних процедурах і регламентах. Тому погодимося з А. В. Лужанським, який, аналізуючи правову природу права на доступ до правосуддя, виокремлює такі його складові: формально-правову, пов'язану з визнанням згаданого права та його реалізацією в межах дії позитивного права; змістову, пов'язану з нормативно-правовим закріпленням цього права та відповідних правових обов'язків; процесуальну, що регулює порядок реалізації цього права та порядок реалізації обов'язків, що йому відповідають [8, с. 45]. Однак відмітимо, що безпосередньо в тексті відповідних статей міжнародно-правових актів (ст. 8 Загальної декларації прав людини, ст. 2, 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ст. 6 Конвенції) право на доступ до суду не вказується, але це не дає підстав для того, щоб нехтувати ним або не визнавати його чи взагалі вказувати на його відсутність. Так, у пунктах 35, 36 рішення ЄСПЛ у справі «Голдер (Golder) проти Об'єднаного Королівства» вказано: «На думку Суду, було б немисливо, щоб стаття 6 п. 1 містила докладний опис наданих сторонам процесуальних гарантій у цивільних справах і не захищала б у першу чергу того, що надає можливість практично користуватися такими гарантіями, – доступу до суду ... Усе вищезгадане призводить до висновку, що право доступу до правосуддя є одним з невід'ємних складових права, гарантованого статтею 6 п. 1» [9]. Становище, коли право на доступ до правосуддя є результатом тлумачення цієї норми, і пояснює відмінності у розумінні його змісту окремими науковцями.

Додатковим підтвердженням самостійного характеру права на доступ до правосуддя як окремого правового явища є приклади таких актів Комітету міністрів Ради Європи, як Рекомендація R (81) 7 Комітету міністрів державам-членам стосовно шляхів полегшення доступу до правосуддя від 14.05.1981 та Рекомендація № 6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» від 17.09.1987. Хоча ці акти мають рекомендаційний характер, їх цілком можливо використовувати як основу для опрацювання відповідних норм національного законодавства та певних процесуальних механізмів гарантування права на доступ до правосуддя. Саме у такий спосіб міжнародні стандарти у цій сфері можуть бути включені до кримінального процесуального законодавства України. У цьому контексті відмічається, що оскільки право на доступ до правосуддя є складовою інституту основних та невідчужуваних прав і свобод людини та громадянина, який становить основу правового статусу особи, воно має бути передбачене правовим актом найвищої юридичної сили та внаслідок цього автоматично отримати додатковий фундаментальний захист [8, с. 48]. У такий спосіб воно буде повною мірою забезпечено та відповідатиме загальновизнаному уявленню про доступний та справедливий суд.

Із приводу особливостей правового закріплення досліджуваного права звернемо увагу також на позицію М. М. Ясинюка, який відмічає, що інститут доступу до правосуддя не регулюється якимось окремим законодавчим актом, оскільки це поняття є не лише правовим, а і соціальним. Кожен законодавчий акт, який тією чи іншою мірою стосується правосуддя, ким би він не був ухвалений, має виходити з того, що доступ до правосуддя є природним правом людини, а тому на це право ніхто не може зазіхати, якими б благими намірами це не мотивувалось [10, с. 79–80]. Дійсно, як згадувалось вище, право на доступ до правосуддя передбачається багатьма як національними актами (ст. 21 КПК України), так і низкою міжнародно-правових актів, окремі з яких є об'єктом тлумачення ЄСПЛ. Це право за своїм змістом, безумовно, належить до процесуальних гарантій справедливого судочинства, у забезпеченні яких держава зобов'язана відігравати провідну роль, а суди мають сприяти реалізації права на безперешкодне звернення до суду. Зокрема, вказане право має бути реалізовано належним чином, таким, про який йдеться у рішенні ЄСПЛ у справі «Ейрі проти Ірландії». Там, судом указано, що права, які гарантує Конвенція, повинні бути не теоретичними чи нереальними, а такими, що мають реальну силу й можуть бути здійснені на практиці, особливо це стосується права доступу до суду з огляду на визначне місце, яке в демократичному суспільстві належить праву на справедливий судовий розгляд [11]. Зауважимо, що виконання зобов'язань за Конвенцією полягає не лише в усуненні перешкод для реалізації прав, але і в здійсненні

певних позитивних дій, спрямованих на забезпечення доступу до правосуддя.

Отже, як свідчить аналіз міжнародно-правових актів, реалізація засади доступу до правосуддя має в своєму підґрунті аспект не тільки виокремлення її внутрішнього змісту, а й забезпечення реалізації цієї засади (права особи) певною системою засобів. Саме таке комплексне вирішення вказаного питання і забезпечує можливість як наділення особи правом (правом на доступ до правосуддя), так і створення умов для його реалізації. Не вдаючись у докладний аналіз змісту засади доступу до правосуддя, який доволі повно подано в юридичній літературі [8], зупинимо свою увагу на окремих елементах механізму забезпечення належної реалізації, зокрема судом, цього права особи.

Зауважимо, що внаслідок дії засади рівності перед законом і судом (ст. 10 КПК України) цей механізм має діяти однаково для кожної зі сторін кримінального провадження. Але у кожній стороні існують певні відмінності. Так, оскільки лише суд під час судового розгляду спроможний забезпечити, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу й щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура (ст. 2 КПК України), то актуального значення набувають процесуальні гарантії права на доступ до правосуддя, передбачені чинним КПК України, що створюють для сторони захисту можливість реалізувати право на доступ до правосуддя.

Насамперед йдеться про надання стороні захисту такого обсягу прав, який дозволив би забезпечувати їй можливість здійснювати повноцінний захист у судовому провадженні, тобто здійснювати захист за умови можливості доступу до правосуддя. У зв'язку з цим вважаємо, що ядром процесуальних гарантій права на доступ до правосуддя учасників кримінальної процесуальної діяльності є право на захист. Воно є комплексним і містить у собі широке коло процесуальних прав, необхідних для обстоювання своїх інтересів у кримінальному провадженні. Стосовно зв'язку цього права та права на доступ до правосуддя у статті 13 закону України «Про безоплатну правову допомогу» прямо вказано, що безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Отже, як бачимо, законодавець розглядає право на захист як умову «створення рівних можливостей» для того, щоб учасники кримінального провадження мали доступ до правосуддя. Це право пов'язується із своєчасним залученням відповідного учасника до кримінального провадження, адже право на захист надається лише в межах кримінального провадження.

Отже, доступ до правосуддя як один з елементів справедливого судового розгляду забезпечується завдяки належній реалізації права особи на захист, належне здійснення якого виступає найкращим прикладом для переконання громадян держави в тому, що під час кримінального судочинства встановлюється істина і справа буде вирішена по суті. Це питання знаходить своє відображення не лише в практиці ЄСПЛ, а й у постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 вересня 2015 р. № 9, відповідно до якого «право кожного обвинуваченого у вчиненні злочину на ефективний захист, наданий захисником ..., є однією з основних ознак справедливого судового розгляду» [11]. Але, як зазначає Б. В. Малишев, слід урахувувати, що правосуддя має здійснюватись не лише на підставі уявлень про справедливість, але й з урахуванням чинного законодавства. В іншому випадку воно може перетворитися на свавілля, оскільки справедливість, як і інша оцінна категорія, є надзвичайно суб'єктивною у процесі свого тлумачення щодо конкретної ситуації [13, с. 242]. На жаль, певні недоліки системи правосуддя в Україні є причиною позовів громадян України до ЄСПЛ, більшість з яких пов'язані з порушенням ст. 6 Конвенції.

Наступним елементом системи гарантій доступу до правосуддя є засада розумних строків (ст. 28 КПК України). Для більш повного з'ясування змісту поняття «розумний строк» судового розгляду справи застосовується практика ЄСПЛ, наприклад у справі «Хаасе проти Німеччини» [14]. Наводячи ті самі критерії щодо розумності строків, ЄСПЛ у рішенні у справі «Меріт проти України» доходить висновку, що засіб, передбачений ст. 234 КПК 1960 року, не відповідає вимогам ст. 35 параграфу 1 з питань доступності, оскільки було запропоновано, що й скарги на тривалість розслідування можуть подаватись лише після закінчення самого розслідування і не було надано жодної можливості оскарження таких дій у процесі розслідування [15]. Тому розумні строки кримінального провадження тісно пов'язуються з можливістю особи в будь-який момент звернутися до суду зі скаргою на перебіг кримінального провадження. Схожа позиція ЄСПЛ щодо того, що у будь-якому провадженні особі має бути забезпечено на національному рівні ефективний і доступний засіб правового захисту під час розгляду її справи, міститься й у справі «Вемхофф проти Німеччини» [16]. На цих прикладах бачимо тісний зв'язок між двома міжнародним стандартами кримінального судочинства (доступу до правосуддя та розумних строків). Їх зв'язок полягає у тому, що здійснення судового провадження у розумні строки передбачає своєчасне й активне залучення (доступ) до нього сторін, а можливість доступу до правосуддя на будь-якому етапі кримінального провадження, зокрема і під час судового провадження, дозволяє контролювати (наприклад шляхом своєчасного оскарження) його строк.

Висновки. На підставі викладеного зауважимо, що засада доступу до правосуддя є складним правовим явищем, у структурі якого доцільно виділяти організаційний (окремі аспекти функціонування судової системи), процесуальний (створення відповідних процедур, що спрощують доступ осіб до правосуддя) та процесуально-правовий (формулювання права особи) аспекти, а також систему гарантій цього права особи.

Для сторони захисту право на доступ до правосуддя виступає одним з основних засобів забезпечення її прав, свобод і законних інтересів, адже надає можливість брати безпосередню участь у кримінальному провадженні. За відсутності можливості реалізувати вказане право про здатність сторони захисту користуватися іншими правами взагалі не йдеться.

Право на доступ до правосуддя тісно пов'язане з іншими міжнародними стандартами у сфері кримінального судочинства (право на захист, право на правову допомогу, розумність строків тощо), а тому його забезпечення судом здійснюється завдяки створенню необхідних умов для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та їх гарантій. Суд – основний суб'єкт забезпечення реалізації вказаного права (як у формі судового контролю, так і в судовому провадженні), і це зайвий раз указує на те, що правосуддя є найбільш дієвим засобом захисту прав та свобод людини й громадянина.

Міжнародні принципи та стандарти у сфері кримінального судочинства (зокрема доступу до правосуддя) дозволяють проаналізувати відповідність вітчизняного кримінального процесуального законодавства загальною визначеним нормам і правозастосовним практикам. Інститут доступу до правосуддя потребує суттєвої уваги з боку вітчизняного законодавця, перш за все це стосується конкретизації та закріплення у відповідних нормах (ст. 21 КПК України) положень, що стосуються його змісту та вжиття заходів для забезпечення процесуальних прав особи під час кримінального провадження.

У цьому контексті актуального значення набувають питання імплементації норм міжнародного права у національне законодавство. Це відображає тенденції інтеграції нашої держави до міжнародного співтовариства. І Україна не повинна залишатися осторонь цих процесів.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент.: у 2 т. Т. 1/Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. 768 с. 2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: закон України від 23.02.2006 № 3477-IV // База даних (БД) «Законодавство України»/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 17.11.2016). 3. Мокрицька І. Я. Доступність правосуддя як шлях до забезпечення права на судовий

захист у кримінальному процесі: науково-теоретичний аспект // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2015. № 1(11). 13 с. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15miynta.pdf> (дата звернення: 17.11.2016).

4. Про забезпечення права на справедливий суд: закон України від 12.02.2015 № 192-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 18, 19–20. Ст. 132.

5. Реалізація засад кримінального судочинства у провадженнях з перегляду судових рішень: в 5 т. Т. 5. Правова доктрина України. Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку/В. І. Маринів, В. Я. Тацій, В. І. Борисов та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. Харків: Право, 2013. 1240 с.

6. Жаровська І. М. Доступність права: теоретико-правові проблеми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2006. 20 с.

7. Фанесток К. Роздуми про доступ до правосуддя/перекл. О. Волочай // Права людини в Україні: інформац. портал Харків. правозахис. групи. 21.12.2001. URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1008954601> (дата звернення: 17.11.2016).

За матеріалами Другої міжрегіон. конф. «Доступ до правосуддя», м. Кременчук, березень 2001 р.

8. Лужанський А. В. Конституційна природа права на доступ до правосуддя в Україні. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 10. С. 45–48.

9. Голдер (Golder) проти Соединенного Королевства: судеб. решение Европейского суда по правам человека от 21.02.1975 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_086 (дата звернення: 17.11.2016).

10. Ясинюк М. М. Доступ до правосуддя як важлива гарантія демократичного суспільства. *Університетські наукові записки*. Хмельницький, 2013. № 1 (45). С. 79–85.

11. Ейрі проти Ірландії: рішення Європейського суду з прав людини від 09.10.1979. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Практика. Коментарі*. 1999. № 4. С. 73–90.

12. Про судову практику забезпечення права на захист у кримінальному провадженні: постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25.09.2015 № 9. URL: <http://document.ua/pro-uzagalnennja-sudovoju-praktiki-zabezpechennja-prava-na-z-doc244685.html> (дата звернення: 17.11.2016).

13. Малишев Б. В. Правосуддя і судова правотворчість // Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення: монографія/А. М. Бернюков, В. С. Бігун, Ю. П. Лобода та ін. Київ, 2009. С. 240–254.

14. Хаас проти Німеччини: рішення Європейського суду з прав людини у справі // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_225 (дата звернення: 17.11.2016).

15. Меріт проти України: рішення Європейського суду з прав людини у справі // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_214 (дата звернення: 17.11.2016).

16. Вемхофф проти Германии. URL: <http://studycoc.ru/doc/2179116/identifikacionnyj-nomer--ech-1968-s-001> (дата звернення: 17.11.2016).

Надійшла до редколегії 18.11.2016

Коровайко А. И. Обеспечение реализации судом принципа доступа к правосудию стороне защиты

Проанализированы вопросы обеспечения реализации судом в уголовном судопроизводстве Украины основы доступа к правосудию стороне защиты. Указано, что эта основа является сложным правовым явлением, в структуре которого следует выделять организационные (отдельные аспекты функционирования

судебной системы), процессуальные (создание соответствующих процедур, упрощающих доступ лиц к правосудию) и процессуально-правовой (собственно формулировка этого права лица) аспекты, а также систему его гарантий. Для стороны защиты право на доступ к правосудию является одним из основных средств обеспечения её прав, свобод и законных интересов в уголовном производстве. Акцентировано внимание на том, что указанное право тесно связано с рядом других международных стандартов в сфере уголовного судопроизводства (право на правовую помощь, разумность сроков и т.п.), а его надлежащее обеспечение судом является действенным средством защиты прав и свобод человека и гражданина.

Ключевые слова: суд, правосудие, принципы уголовного производства, доступ к правосудию, сторона защиты, обеспечения прав участников уголовного производства.

Korovaiko O. I. Guaranteeing the implementation of the access to justice principles for the defense party by the court

The author has analyzed the issue of guaranteeing the implementation of the access to justice principle for the defense party by the court within the criminal proceedings of Ukraine. It has been indicated that this principle is a complex legal phenomenon, within the structure of which we should outline the organizational (some aspects of the judicial system's functioning), procedural (creation of the appropriate procedures, simplifying the access to justice for individuals) and procedural and legal (the actual wording of the individual's right) aspects, as well as the system of its guarantees. The right to access to justice for the defense party is one of the fundamental means of guaranteeing its rights, freedoms and legitimate interests within the criminal proceedings. It has been emphasized that international principles and standards in the sphere of criminal proceedings (in particular the principle of the access to justice) will make it possible to analyze the compliance of the domestic criminal procedural law with generally recognized norms and legal enforcement practices.

It has been noted that the institution of the access to justice requires a significant attention by national legislators, especially it concerns the specification and consolidation of the provisions for its content in the relevant norms (the Art. 21 of the Criminal Procedural Code of Ukraine) and taking steps to ensure individual's procedural rights during criminal proceedings.

Special attention is paid to the fact that this right is closely associated with a number of other international standards in the sphere of criminal justice (the right to legal aid, reasonableness of the terms, etc.) and its proper guaranteeing by the court is an effective mean of protecting the rights and freedoms of a man and citizen.

Keywords: court, justice, principles of criminal proceedings, access to justice, defense party, guaranteeing the rights of the participants in criminal proceedings.

